DISCURSUL UMANIST AL OPEREI LUI ANTOINE DE SAINT-EXUPÉRY

Emilia TARABURCA
CZU: 821.133.1.09(092) emilia_taraburka@mail.ru

Unii dintre scriitorii, a căror opere consolidează patrimoniul literaturii universale, concomitent cu pasiunea de a-și așterne gândul pe hârtie, au îmbrățișat și alte meserii. Bunăoară, F. Rabelais, F. Schiller, A. Conan Doyle, A. Cronin, A.P. Cehov ș.a. au practicat și medicina; F. Rabelais, F. Petrarca, P. Calderon, G. Gracian, S.T. Coleridge, J. Swift ș.a. în anumite perioade ale vieții lor s-au dedicat și slujirii bisericii; H. Melville, J. Conrad, M. Twain ș.a. au fost și marinari ș.a.m.d. Mai recent, din secolul XX, devin cunoscuți și scriitorii ispitiți de arta de a pilota un avion, printre aceștia fiind J. Kessel, A. Malraux, W. Faulkner ș.a. Desigur, și Antoine de Saint-Exupéry (1900-1944), aviatorul scriitor (anume în această ordine), prin care copiii de toate vârstele l-au îndrăgit pe *Micul Prinț*. Însă autorul a scris și alte opere, mai puțin cunoscute publicului larg, dar de aceeași densitate psihologică și filosofică, printre acestea fiind cărțile *Curierul de Sud* (1928), *Zbor de noapte* (1931), *Pământ al oamenilor* (1939) ș.a. Este de reținut și faptul că, fiind unul dintre pionerii aviației, lui Exupéry îi aparțin, cu brevet de invenție, mai multe descoperiri în ce privește perfecționarea metodelor de pilotare și a sistemelor de navigație.

Antoine de Saint-Exupéry nu a visat să fie scriitor, pasiunea sa din adolescență și până la sfârșitul vieții, în pofida nenumăratelor accidente aviatice, soldate cu fracturi dintre cele mai grave, fiind avionul. A început să „îmblânzească” cuvintele în perioadele de vacanță forțată, când nu putea zbura din cauza rănilor. Dar nici atunci nu a pierdut legătura cu ceea ce a devenit rațiunea sa de a fi, scrierile sale dezvăluind referințe directe la experiența trăită: întâmplări reale, impresii personale, meditații despre viața de aviator. De aici și specificul narării, aproape întotdeauna de la persoana I, dar cu deschidere spre sensibilitatea fiecărui om în parte și deci a întregii omeniri, pe care, la începutul sec. al XX-lea, printre primii, Saint-Exupéry a urmărit-o de sus (în sensul

direct al cuvântului), dintr-o altă perspectivă, acea pe care o oferă cabina pilotului de avion.

De exemplu, după ce avionul său s-a prăbușit în Guatemala și din cauza fracturilor mai mult timp nu a putut zbura, aviatorul-scriitor a finalizat volumul de memorii *Pământ al oamenilor* (1939), operă fără linie de subiect tradițională, prezentând, mai degrabă, o serie de notițe, de memorii despre întâmplările sale în America de Sud și Sahara: despre dragostea de viață care te ajută să înfrunți imensitatea învolburată de viscol timp de 5 zile și 4 nopți ca să ajungi la oameni, despre un prizonier care, după ani lungi de robie, nu s-a supus maurilor și a păstrat aprinsă scânteia propriei identități, despre accidente aviatice și despre rătăciri prin deșert ș.a. Fiecare situație și fiecare personaj declanșează reflecții despre viață și moarte, despre cer și despre pământ, despre stele și despre deșert, despre om și despre întreaga rasă umană. Toate acestea se acumulează treptat, parcă din istorii răzlețe și din fragmente de gânduri care interacționează, astfel încât în totalitatea sa opera reprezintă o concepție și o structură perfect închegate.

În opera lui Saint-Exupéry se întrevăd și unele preocupări tematice ale filosofiei existențialiste (fără de cea a asumării absurdului) care prin scrierile lui J.-P. Sartre și A. Camus va cuceri tot mai mult teren în literatura franceză de după cel de-al doilea război mondial. În același timp, densitatea prozei lui Saint-Exupéry determină și comparația sa cu cea a compatriotului său din sec. al XVII-lea, savantul, filosoful și scriitorul Blaise Pascal (1623-1662). Le apropie înalta conștiință etică, mesajul umanist și capacitatea de a vedea dincolo de „ticăloșia omului” [1, p.172-229] măreția lui, precum și provocarea de a intra în dialog cu autorul, același imbold de a citi cu creionul în mână pentru a nota, aproape după fiecare frază, propriile reflecții pe care le provoacă textul care te îndeamnă la lecturi repetate.

În majoritatea operelor personajul central, care coincide cu naratorul, este însuși autorul în postura de aviator. Scrierile lui Saint-Exupéry demonstrează o comunicare directă dintre viață și textul literar, acestea parcă reconstruind întreg parcursul său de aviator. Și fascinanta poveste a Micului Prinț, copilul din fiecare dintre noi („Toți oamenii mari au fost cândva copii” [2, p. 3]) ne este relatată de către un aviator, rămas în pană în nisipurile Saharei.

Să fii aviator, să simți chemarea stelelor, este o vocație, consideră Saint-Exupéry. În *Pământ al oamenilo*r autorul mărturisește că se vede în postura unui plugar, a cărui țarină este aerodromul, dar și spațiile nemărginite, pavate cu stele [3, p.219]. Nu au dreptate acei care susțin că pilotul iubește primejdia. El respectă și iubește omul și viața, iar avionul este un instrument prin care le cunoaște și se cunoaște mai bine pe sine. Deci, avionul nu este un scop în sine, ci un mijloc de cucerire a spațiului, de explorare a necunoscutului pentru a-l pune în serviciul omului.

În mai multe din operele lui Antoine de Saint-Exupéry, ca metapersonaj, apare Deșertul, la prima vedere, întinderea lipsită de viață, unde totul e singurătate și sărăcie, care te înghite și îți demonstrează cât de mic și de vulnerabil ești, însă aviatorul-scriitor a învățat s-o iubească, chiar dacă aceasta i-a întins mai multe capcane, aruncându-l la hotarul dintre viață și moarte.

Până a fi descoperit, deșertul reprezintă necunoscutul care provoacă spaimă. Însă pentru acel ce-l înfruntă, spune Saint-Exupéry, el încetează a fi receptat ca pericol, capătă sens, descoperă viață și, deoarece ți se împotrivește, te învață mai multe despre tine, decât cărțile toate. Acolo relațiile dintre oameni și legătura lor cu Natura și cu Cosmosul sunt mai puternice ca în orice altă parte, acolo, cu toată făptura ta, altfel decât în condițiile comode ale zonei de confort, simți cum se prelinge timpul. Deșertul te face mai puternic și prin experiența supraviețuirii, deoarece, atunci când ești singur, doar tu, nisipul, vântul și stelele, te eliberezi de tot ce nu este important și redescoperi esențialul. Acolo fiecare zi pare o minune, o nouă victorie și o nouă provocare. Singur printre nisipuri, începi să auzi respirația Pământului, apropiindu-te, parcă, de miracolul vieții. Făcând un transfer de imagine, viața omului este asemenea unui deșert pe care, pas cu pas, zi cu zi, trebuie să-l cucerești, să-l îmblânzești și să-i dai sens.

Principala țintă a meditațiilor lui Saint-Exupéry a fost omul în care întotdeauna a avut încredere și pe care l-a urmărit, mai ales, în situații-limită, când riscul este asumat până la sacrificiu, omul care merge de la eșec spre victorie, care se află într-o permanentă cucerire, dar niciodată în posesie. Pentru scriitor omul este centrul tuturor

conexiunilor, măsura tuturor valorilor. A fi om, consideră prozatorul, înseamnă a simți nenumăratele legături care te unesc cu toți ceilalți, a cunoaște rușinea în fața unei nefericiri care nu părea să depindă de tine, sau a fi mândru de o victorie pe care au obținut-o prietenii tăi, înseamnă a simți, așezându-ți piatra, că și tu contribui la construirea lumii [3, p. 162].

Prin scrierile sale Antoine de Saint-Exupéry a înălțat un elogiu omului. Nu l-a idealizat, dar a crezut în el, în perseverența lui de a merge înainte, întotdeauna înainte, de a se schimba pe sine și de a schimba lumea din jurul său. Dincolo de aparențele deloc simpatice, cu ochii inimii, i-a simțit potențialul, fiind convins că omul este și ceea ce (încă) nu este. Omul este și o făgăduință.

De exemplu, într-o călătorie cu trenul, în mulțimea bătută de soartă naratorul vede un copil, a cărui fețișoară aproape îl lasă fără de respirație, văzând-o ca pe o splendidă promisiune a vieții, un mic prinț, un Mozart copil [3, p. 237]. În același timp, autorul-narator este conștient de faptul că trăim într-un timp care produce piane în serie, dar poate fi incapabil să dea naștere unui pianist. Urmărind plaga deschisă a suferinței umane, e tulburat de certitudinea că în fiecare dintre oamenii din acel vagon, posibil, zace un Mozart condamnat la tăcere. În același timp, nu pierde încrederea că în natura omului este programată îndârjirea de a depăși obstacolele. Sufletul său este asemenea unui câmp în așteptarea grădinarului disciplinat și grijuliu care, asemenea Micului Prinț pe asteroidul său, se va ocupa zilnic de stârpirea „ierburilor rele” și de îngrijirea celor bune. Fără a exclude deloc posibilitatea de a fi tu însuți propriul tău grădinar.

Omul înzestrează lumea cu sensuri. În același timp, el se identifică în raport cu alți oameni, este o ființă socială, omenirea întreagă fiind echipajul aceleiași aeronave, a Planetei Pământ. Inclusiv din acest motiv, Antoine de Saint-Exupéry ne îndeamnă să fim mai buni si mai toleranți, să ne judecăm pe noi înainte de a-i judeca pe alții. Să nu căutăm ceea ce ne dezbină, ci ceea ce ne unește și ne oferă libertatea de a descoperi scopul spre care să mergem împreună.

Referințe:

1. PASCAL, B. *Cugetări*. Oradea: Aion, 1998. 567 p. ISBN 973-99662-5-0.

2. SAINT-EXUPÉRY, A. *Micul prinț*. București: Regis, 2014. 112 p. ISBN 9789738373884.
3. СЕНТ-ЭКЗЮПЕРИ, А. *Планета людей*. Chișinău: Cartea moldovenească, 1974. 560 p.